

ליאור להב

תגובות להערות העורך בענין ברכת המצוות

א. אמנם העורך מצא חילוק, וכתב שיש הבדל בין ברכת המצוות התלויות בדעת אחר שעליהן לא תקנו ברכה לבין ברכות הנהנין שקיימות ממילא, וא"כ כשהברכה קיימת ומדין ערבות שייך לברך עליהם לאחר, "ואין החשש לביטול המצוה קרוב - שפיר דמי". עכת"ד. ואמנם חילוק יש כאן אך הבדל מהותי אין כאן שסו"ס הטעם שלא תקנו ברכות לשיטת הראב"ד הוא שמא יתחרט חברו, וא"כ מאי אכפת לן אם כבר תוקנו ברכות הגפן והפת כברכות הנהנין או לא, שחרי עכשיו שיברך לחברו אפשר שחברו לא יתרצה לאכול או לשתות, ונמצאת ברכתו של זה לבטלה. ועוד כתב העורך "שאינן החשש לביטול המצוה קרוב" וזה ודאי תמוה, מדוע כיון החשש רחוק יותר מהמשיב אבדה לבעלים וכי יש חשש קרוב שבעל האבדה לא יקחנה וכן בצדקה וכדו' וזה לדעתי פשוט.

ב. אין קושיתו של העורך עלי אלא על דברי הרב שבח פסח הנ"ל, ואף על פי כן נראה לומר, שהבין הרב שבח פסח בדעת הרא"ש שמצוות רבות אנו מקיימים זכר ליציא"מ, וא"כ במעשה המצוה אם נעשתה כתקנה אנו מקיימים שתי מצוות שאחת מהן הינה זכירת יציא"מ, ומצוה זו היא למעשה תכלית מצוות רבות ומפני שעיקר הזכירה היא בלב ונוכרת אגב מעשה מצוה אחרת אין מברכין עליה. ויעויין שו"ע סי' כ"ה סעי' ה' גבי מצוות תפילין, ושו"ע סי' תרכ"ה סעי' א' גבי מצוות סוכה, ויעויין היטב שם במשנ"ב ס"ק א.

ג. תהנה הקשה העורך על האו"ז, ותירץ דבריו "שסברא גדולה ופשוטה היא שאין ראוי ושייך לתקן ברכה על דבר שחיובו מתמיד". והדברים הפלא ופלא, שאלה דברי האו"ז כמעט ככתבם וכלשונם... אבל אותם מצוות שלעולם חייבים בהן... אין שייך לברך עליהם כי לעולם הוא חייב בהן" ואמנם הוסיף שם האו"ז בעצמו, וכוונתו בתוספת "ואין שייך בהן חיוב", אבל ודאי שעיקר הטעם כמו שכתב העורך והאו"ז בעצמו, וכוונתו בתוספת "ואין שייך בהן חיוב", שדבר המתחדש מזמן לזמן חביב על האדם יותר מדבר תמידי שאינו מתחדש, וזה כדמות סברא מדוע על מצוות תמידיות לא יברך, אבל ודאי שעיקר הטעם מפני עצם היותם תמידיות ולא שייך ברכה על דבר שחיובו מתמיד אלא על דבר שחיובו מתחיל, וראה שכתב האו"ז "ואין שייך בהן חיוב" ולא "מפנישלא שייך בהן חיוב". ודו"ק.

בדין ברכות ק"ש - הן אמת שדנו באחרונים ורצו לומר שיש בברכות שלפניה גם גם מדין ברכת המצוות אלא שעדיין קושיה במקומה עומדת מדוע לא תקנו חז"ל ברכת אקב"ו לקרא את שמע. ויעויין רש"י בברכות ד"ה "עד סוף האשמורה הראשונה", שמשמע מדבריו שק"ש שאדם קורא על מטתו היא עיקר המצוה מפני שבביהכנ"ס קוראים אותה קודם זמנה. והרי על מטתו קוראה אדם בלא ברכות ויצא י"ח אף לכתחילה מפני שכל עיקר ק"ש בביהכנ"ס בערבית היא לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, ויעויין עוד במאירי לברכות (י"א): שכתב שעיקרן של ברכות אלו לעצמן נתקנו - ברכת יוצר אור למציאת האור, ברכת אהבת עולם לחיוב לימוד התורה, ולכן אין ק"ש מעכבת את הברכות שאם לא היה יודע לקרא את שמע אבל יודע הברכות מברך אותם, שאינם כברכות המצוות שאם לא קיים המצוה הרי ברכתו לבטלה. ויעויין עוד בשו"ע סי' ס' סעי' ג' ובמשנ"ב שם ס"ק ה'.

ובדין ברכת המזון - לא ידעתי מדוע אם נברך ברכת המצוות לברכת המזון נצטרך כדברי העורך: "לברך לעולם על הברכה עד בלי די" שמה ענין זה לכאן, שהרי ברכת המזון מצוה היא ככל המצוות ולמה יגרע חלקה רק בשל היותה מצוה בצורת ברכה, וכבר מצינו שעל ברכת כהנים מברכים ברכת המצוות ומאי שנא, ועוד שראיתי דיון בפוסקים מדוע אין מברכין על ברכת המזון ולא דחו זאת מטעם "בעיית ברכה לברכה", אלא שאיני זוכר עתה היכן.

וכן בדין מצות כיבוד אב ואם אין מובן כלל מדוע תחשב כמצוה תמידית ואם הלכה היא נקבל אך אם לדין - יש תשובה ועיין בגוף המאמר.